VICTOR CIRIMPEI
Institutul de Filologie
(Chişinău)

FRAGMENTE DE TEZAUR AL MENTALITĂȚII ŞI INTELIGENȚEI POPULARE (II)

Abstract

For the beginning the author draws the reader's attention that the second article „Fragments from the treasury of folk mentality and intelligence" (folk texts with documentary data sheets and a glossary) differs from the previous set (I) published in „Review of Linguistics and Literary Studies", 2009, issue 3–4; in that it appeals to several units (incantations, „The Plough", wishes for the best man, science fiction prose, a folk play) with a greater length, simultaneously giving up *indications* of notional categories: mythological discerning of the world, learning the society, artistic thinking.

Găsim necesar să atenționăm cititorul că prima probă (I) de asemenea materiale etnofolclorice a văzut lumina tiparului în „Revista de lingvistică şi ştiință literară", 2009, nr. 3-4; prezentul grupaj de *Fragmente*, pe care îl oferim, în continuare, publicației academice „Philologia", diferă întrucîtva de setul precedent – am apelat la texte de proporții, concomitent renunțînd la *indicarea* categoriilor noționale: desluşirea mitologică a lumii, cunoaşterea societății, gîndirea artistică.

1961, 23 iunie, s. Sîrbeşti (localnicii pronunță Sărbéşti), r-nul Floreşti, RSS Moldovenească, de la Bejenaru Paraschița Alexei, 86 de ani; descîntec de Duc'-se-pe-Pustii:

Di Duc'-sî-pi-Pustiĭ
(Di *cĭórnī boléznī [boală neagră, epilepsie]*)

Duh-Nicurat,
di undī te-ai luat?..

S-o sînicat*,
s-o mînicat* (numilī
[descîntatului])
marț dimineațî
gras (î) şî frumos (-oasî),
bun (î) sănătos (-oasî);
cu apî curatî s-o spalat,
cămeşî albî ş-o luat,
la icoanī s-o-'nchinat;
s-o pornit pi calī.
pi cararī.

L-o-'ntîlnit (O-'ntîlnit-o)
Spărietu-şĭal-Marī,
Spărietu cu Spărioaĭca,
Vîntu cu Vîntoaĭca,
Tusa cu Tusoaĭca,
Jĭunghĭu cu Jĭunghĭoaĭca,
Spărietu-di-Om,
Spărietu-di-Fimeī,
Spărietu-di-Răćnit,

BDD-A6947 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

Spărietu-di-Trăsnit,
Spărietu-Turunjiŭ*,
Spărietu-Morunjiŭ*,
Spărietu-di-Nouî-Neamurĭ –
di cap l-o luat (o luat-o),
în pămînt l-o dat (o dat-o),
faţa i-o-'ngălbinit,
ochī i-o păinjinit,
vinilī i-o-'ncordat,
sînjilī i-o tulburat,
di inimî l-o apucat (o apucat-o),
cu foc l-o-'nconjĭurat
(o-'nconjĭurat-o)
şî zî di moartī i-o pus.

El (E) o prins a plînji,
o prins a sî văĭta;
ñimī pi lumī n-o vădzut
şî ñimī pi lumī n-o audzît,
numa Maĭca-Domnului din şerĭ
glasu lui (iĭ) l-o audzît;
pi o scarî di arjint s-o scoborît,
pi un scaun di aur s-o sprîjinit,
poala o-'ntins,
cararea i-o-cuprins,
di mînuţî l-o luat (o luat-o),
cu guriţa l-o-'ntrebat
(o-'ntrebat-o):
„Şi plînjĭ (numilī
[descîntatului])?
Şi ti văĭtedz?
Nu ti văĭta –
aleargî-n grabî la
(Paraschiţa *[numele descîntătoarei]*).
E, cum te-a discînta,
ca cu mîna ţ-a lua:
din cleştilī* capului,
din peliţa obrazului,
din chept,
di sub chept,
din oasî,
di sub oasî,
din schinarī,
di sub schinarī,
din şălī
di sub şălī,
din rărunchĭ*,
di sub rărunchĭ,
din screŭa* schinăriĭ,
di pin toatī vinilī,
di pin toatī-'ncheiturilī;
sî nu rămîī strînsu
şî plînsu
di leac*,
nişĭ cît un şir di mac;
cî e [descîntătoarea]
cu coasa le-a tăĭe
şî cu foc le-a frijī,
ñiñicî din elī
nu s-a-'nţălejī".

Şî sî rămîī (numilī
[descîntatului])
curat (-î)
şî luñinat (-î),
ca di la Dumnedzăŭ-
Sfîntu lasat (-î).

1959, 6 decembrie, s. Drăgăneşti, r-nul Sîngerei, RSS Moldovenească, de la Morari Catinca Gavril, 67 de ani; descîntec de Răul-Copiilor:

Di Răū-Copchiilor

S-o pornit (cutarī)
pi calī,
pi cararī
şî l-o-'ntîlnit
Samca cu Sămcoĭu,
Răoaĭca cu Răoĭu
şî Strigoaĭca cu Strigoĭu.

În pămînt l-o trîntit,
faţa i-o-'ngălbinit,
sînjilī i-o băut,
schinarea i-o strîcat,
cheptu i-o-'ncordat
şî-n chip di om mort l-o lasat.
El o prins a plînjī

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

ş-a sî vaĭcará –
nimĭ nu-l audzắ
şî nu-l vidé;
numai Maica-Domnului
din şerĭ l-o audzît
şî l-o văzut;
în toĭag s-o sprijinit
şî la (cutarĭ) s-o coborît.
Şî-l întriabî:
– Da di şi plînjĭ?
Şi ti văĭcăredz?
– Cum sî nu plîng,
cum sî nu mă văĭcăredz,
dacî m-am pornit
pi calĭ,
pi cararĭ
şî m-o-'ntîlnit
Samca cu Sămcoĭu,
Răoaĭca cu Răoĭu
şî Strigoaĭca cu Strigoĭu;
în pămînt m-o trîntit,
faţa ñi-o îngălbinit,
sînjilĭ ñi-o băut,
schinarea ñi-o strîcat,
cheptu ñi-o-'ncordat
şî-n chip di om mort m-o lasat.
– Nu plînjĭ,
nu ti vaĭcará;
tu du-tĭ la (Catinca).
E te-a discînta
di Samcî, di Răŭ şî di Strîns;
şî Samca, şî Răū şî Strînsu
ţ-a lua
din chept,
di sup chept;
din schinarĭ,
di sup schinarĭ;
din coastĭ,
di sup coastĭ;
din şălĭ,
din sup şălĭ;
din pîntişĭ,
din sub pîntişĭ;
din maţî,
di sup maţî;
din rărunchĭ*,
di sup rărunchĭ;
din mairî*,
di sup mairî;
din chişioarĭ,
di sup chişioarĭ;
din mînĭ,
di sup mînĭ;
din unghiĭ,
di supt unghiĭ;
din cleştilĭ* capuluĭ,
din faţa obrazuluĭ,
din şfîrcu* nasuluĭ,
din audzu urechilor,
din viderili ochilor;
din tătĭ-'nchiiturilĭ,
din tătĭ jiunghiurilĭ*
şî durerilĭ.
Cu cuţîtu le-a-'mpunjĭ
şî le-a răstrăpunjĭ,
din urmî le-a lua,
piştĭ Marĭa Neagrî* le-a mîna
şî le-a alunga.

Şî-ĭ rămăné curat
şî luñinat
cum eştĭ di la Dumnedzău lasat.

(O chicăturî di ţîţî într-un păhăruţ cu apî sî-ĭ daĭ, şî el bé; sî-ĭ spelĭ şî cheptişoru cu sî-ĭ în păhăruţ)

1961, 24 iunie, s. Roşieticii Noi, r-nul Floreşti, RSS Moldovenească, de la Sarmaniuc Vasile Ştefan, 15 ani; oraţia „Plugului":

Hăăăĭ, hăĭ!!!

Astî sarî şĭ-o-nsarat
noi, boeri, nu v-am urat.
Astî sarî şĭ-o vinit
noi cu Plugu ne-am pornit!

Hăăăĭ, hăĭ!!

Într-o jĭoĭ, diz-dimineaţî,
Badea-Gheorghe [1] s-a sculat,
pi ochi negrĭ s-a spălat,
la icoanĭ s-a-nchinat

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

ş-a eşit la cîmp curat,
unde-i bine de arat.
Joile
o arat văile,
vinerile –
clinele*.

Badea-Gheorghe a arat,
a arat
şi-a samanat
grîu mărunt şi grîu de vară,
dee Domnu să răsară!

Hăăăĭ, hăĭ!!

La lună,
la săptămînă,
s-a dus Badea să vadă
cum s-arată roada.
Şi din ce-a văzut
mai nu s-a crucit:
grîul – nant ca trestia
şi în spic – ca vrabia,
boabele – ca mazărea!
Lanu Badea a-'nconjurat,
vreo trei spice a luat,
bine-n palme le-a frecat,
în buze le-a vînturat,
în batistă le-a legat
şi acas' a alergat;
la femeĭe a strigat:
– Măi femeie, măi nevastă,
grîul nostru se răscoace!
Şi a pus grîul pe masă,
care-a luminat în casă.
– Nu te-'nspăîmînta, bărbate,
că le-om izbîndi pe toate.
Du-te-n tîrgul din Soroca,
unde vînd oţel cu oca*
şi fă săceri mai zîmţoasî
pintru babi grebănoasî
şi cu zîmţuri mititele
pentru fete tinerele.

Hăăăĭ, hăĭ!!

S-o dus badea la Soroca
ş-o luat oţel cu oca;
ş-o făcut săcirĭ zîmţoase
pintru babi grebănoasî,
şi cu zîmţurĭ mărînţălĭ –
pentru fete tinerele.

Ş-o strîns finiĭ
şi veciniĭ,
fete mari, fimei bătrîne
care ştiu a strînje pînea;
şi pe toţi Badea i-o pus
din capu lanulu', din sus,
din capătu pămîntulu,
din bataĭa vîntulu;
cînd vîntu-aburé,
iĭ mai tarĭ sîlé;
cînd vîntu-'nceta,
iĭ di snochĭ sî apuca,
în clăĭ răpidi-ĭ punea.
Era una cu rochiţa naramjiĭ*,
cari-mĭ era dragî şî miĭ,
cu ţîţîşoarĭ bîrzoelĭ*
şi păru făcut inelĭ;
de triĭ orĭ cum sî roté –
snochĭ-n clae* rămăné!

Hăăăĭ, hăĭ!!

Badea-Gheorghe,-'mbucurat,
la grajd răpede-a alergat
ca s-aducă nouă epe,
nouă dintr-acelĭ sterpe;
cu copitele crăpate,
cu măligă astupate
şi cu sîrmă legate;
cu copitele tropuşau*,
cu picioarele treerau,
cu nările vînturau,
cu cozile măturau,
cu dinţî sacii ţîneau,
cu urechilĭ turnau,
cu schinărili-n cară-'ncărcau –
o-'mplut doūspreşĭ carî
cu povarî
pintru moarî.

Hăăăĭ, hăĭ!!

Badea-Gheorghe-a chiuit
cînd la moarî au pornit:
– Ĭu-hu-hu, huuu!!

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

La moarî, la moarî;
dar la carî moarî?
La moara lui moş Tudos
este-un guzgan grebănos
şî-'ntoarşī saşī pi dos,
la moara lui moş Tărîţî
nu ştiu şĭoarişī di mîţî,
şĭoricoaĭca-i morăriţî.

Hai la deal, pintrī ponoarî,
la moara di la Pohoarnī*.
– Cea*, Ghilan*!
Mai hăĭs*, Jĭoĭan*!

Da şî Moara-din-Pohoarnī*,
cînd o văs't* atîtea carî
coborîndu-sî la valī,
o pus coada pi schinarī
şî fujé-'nsprī Lunga Marī*.
Morараşu alerga
şî strîga
cît şi putea*:
– Na, Morişcî; na, na, na!
Badea-Ghĭorghī l-o poprit*
şî la dînsul s-o răstit:
– Măi morarī, măi morarī,
hătu-ţ maţu cuĭ ti arī!*
Pînî mînī dimineaţa,
făinuţa-n saşī ca gheaţa!
Cî di nu –
pişţī moarî te-oi zvîrli,
şĭoarī
maţîlī ţî le-or şĭuchi!

Hăăăĭ, hăĭ!!

Pîn di zorĭ s-o luñinat,
grîū tăt i-o măşinat.
Cu'ncarcat, doŭspreşī carî,
o işît Badea din moarî.
– Cea, Ghilan!
Mai hăĭs, Jĭoĭan!

Da cucoana Badī,-acasî,
tot cu ochii la fereastrî,
o zărit în depărtare
celī doŭsprecī cară
cu făină de la moară.
Iute! ea în ceea casă
după sită de mătasă!
Răpede! şi în cămară
după sită de negară*
care-i oleacă mai rară.
Faţa-ş dă cu rumeneală,
mînuţîlī – la ghileală!

Hăăăĭ, hăĭ!!

O şernut e un ñirtic*
ş-o făcut marī covrig,
apoi o şernut un sac
ş-o făcut marī colac,
pi chiatra morī măsurat,
cu zahar zăhăruit,
cu flori mîndri-'mpodoghit;
pintru noi, plugari, gătit!

Dupa şi s-o copt colacu,
l-o'mpărţit cîte-o bucatî:
o rupt în doŭî
şî ne-o dat noŭî,
o rupt în trīĭ
ca sî-i dăī lui Andrīĭ,
da Andrīĭ, tarī di cap,
di brîŭ bîcata ş-o legat
pintru cînī di pin sat;
cu colac îĭ amăjé,
cu prăjîna-ĭ prăjîné*.
Da s-o găsît un cînī bun mintĭos
şî l-o dat pi Andrīĭ jĭos,
bîcata di la brîu i-o ros.
Ş-o ramas Andrīĭ
cel maĭ mari păcătos.

Hăăăĭ, hăĭ!!

V-am ura, v-am tot ura,
că vi-i drag a asculta,
da nu sîntem de-aişĭ-colea;
ci tocma din Ciuca-Buca*,
undī sî faşī măliga cît nuca
ş-o păzăsc doĭspreşī cu măcĭuca;
cîn sî eu o fărmăturî,
unu, c-o dişchicăturî,
ñi-o zvîrlit doi dinţ din gurî!
Sînt cu noi şî din Mitoc*,
unde-'ngheaţî apa-n toc*,
mămăliga-n solniţă,

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

laptilī –în doniță*.

Ş-avem dealuri di suit,
văi cu rîchĭ di coborît.

Dealuri-văi înjeamanatī –
la mulț ani cu sanatatī!

La anu şî la mulț anĭ!

[1] Etimologic, numele *Gheorghe* înseamnă „agricultor”, iar ca personaj folcloric al creației date, *Badea-Gheorghe* (sau doar *Badea* în unele versiuni) denotă imaginea antică a patronului de moşie, cu nevastă (*cucoana*) pricepută în treburile casnice, precum şi în ale asigurării de bune rezultate agricole; ei avînd numeroase rude, iar ca proprietate – casă cu acareturi, multe care, pluguri, seceri şi alte unelte agricole, mulțime de boi şi cai, numeroşi slujitori. În alte orații de acelaşi profil, mai frecvente în satele basarabene, personajului central i se zice *Badea-Vasile*; astfel „agricultorul” *Gheorghe* fiind onorat, din aceeaşi antichitate, cu titlul de „rege/împărat” (Vasile < βασιλιάζ); în creştinism însă el ajunge a fi *Sfîntu-Vasile*.

1959, 27 decembrie, s. Molovata Nouă (numit şi Comisarovca), r-nul Dubăsari (stînga Nistrului), de la un bărbat (nu a dorit să i se ştie numele), 33 de ani; cîntec de dragoste:

Colo-n vali, -n lăsăturî,
cîntî un vonic din gurî
şî-l cunosc di pi cîntat
cî-i vonic niînsurat.
„– Puĭculiță, şi ñi-ai dat
cî tarî m-ai farmacat?

– Nu ț-an dat, puĭule, ñicî,
di minī nu-ț şibî* fricî;
nu ț-an dat şĭavaĭ sî mori,
da ț-an dat sî ti însori;
nu ț-an dat ca tu sî cheĭ*,
da ț-an dat ca sî ma ei”. [1]

[1] O versiune a creației date, culeasă în acelaşi sat (informatoare fiind o femeie), o aflăm publicată în *Folclor românesc de la est de Nistru…*, *vol. II*, *p. 380*, fără a se indica anul înregistrării. Reproducem textul versiunii: „Ici, în vale,-n arătură / Şuieră-un băiat din gură. / Îl cunosc pe şuierat, măi,/ Că se cere însurat. / I-am ieşit-o eu în cale / C-o basma de portocale. / Şi cu una de stracide / Pentru Ionel gătite. / Ionel, cînd a gustat, măi,/ De trei ori a sughițat. / − Fa puicuțo, ce mi-ai dat? / De trei ori am sughițat. / − Nu ți-am dat ca tu să mori,/ Dar ți-am dat ca să te-nsori,/ Nu ți-am dat ca tu să chei,/ Dar ți-am dat ca să mă iei”.

1959, 25 august, s. Drăgăneşti, r-nul Sîngerei, RSS Moldovenească, de la Cirimpei Ioana Moisei, 69 de ani; conocărie incluzînd o mulțumire pentru paharul de vin, o strigătură unei mîndruțe şi o urare vornicelului miresei:

Binī v-am găsît, hoarî* frumoasî,
boerī duñĭavoastrî!

Cari-i stolnicu* di casî,
cu bun răspuns înaintī sî ni iasî!
Sî ni-’ntrebī:
şi îmblăm,
şi căutăm;

noi foartī binī sama sî ni dăm,
cî noi nu sîntem coleá niştī caţachĭ*
di pricochit* ţachĭ* –
sîntem feț’* dumnedzăeştĭ,
stolnişî împărăteştĭ!

Noi am vădzut la aiastî casî
hoarî frumoasî,

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

boerĭ duñĭavoastrî,
şî nouî, iaca, steaua ni sî lasî –
bucuroş di vinirea noastrî?

(Şiĭ di-'ntîlnesc: „Bucuroş, bucuroş!")

Dacî bucuroş sîntéţ,
bucuroş sî vă gătiţ:
cu butiĭ* di vin,
cu scîrtî cu fîn,
cu iálojiţ* grasî,
copchiliţ frumoasî!
C-a nostru tînăr împarat
cîn a discălica,
pămîntu s-a cutremura!
Şî duñĭavoastrî
cu ochī îţ prăvī*
şî nouî jinî* ñiñica nu ni-ţ găsî.
Dar vă rog şi vă poftesc
sî-ñĭ faşiţ calī
şî cararī
pîn la scaunu Măriiĭ salī,
sî mă injesc* pi la un corn di masî
ca sî văd pi şinĭ-aţ pus împărăteasî,
bunî ca sî steī
cu-a nostru tînăr împarat la masî.
Cî s-o-'nsurat mai an un gurî-cascî,
dintr-aşiĭ cu capu-n straĭstî,
şî cînd i-o mărs „cucoana" la ocol,
s-o făcut tătī vaşilī posmol*,
c-o gîndit cî-ĭ boala lor.
Cîn ti uitaĭ la e din faţî,
nispalatî şî puchĭoasî*,
ti lunjeĭ pi jĭos di greaţî;
cîn ti uitaĭ la e din dos,
îţ păré cî-i un car cu rogoz*;
cu nasu cît patlajica* –
ti vîrăĭ în foc di fricî;
cu ochĭ ca di cucuvé –
amar di-aşel carĭ-o vidé!

(Un vornişel* cari-'ntîlneştī [oamenii de la casa mirelui], întindī conocarĭulu un păhar di vin şî dzîşi-o şinghilituî*, di urat păharu; dupa carī conocarĭu mai dzîşī:)

Mînţămăsc di-aist păhărel,
cucoanī vornişel,
şî di mîndrî şinghilituî,
carī nu-i la tăţ pi gurî;
c-aşă pot sî şinghileascî
numa domnī şî-'mparaţî!
Îţ mînţămăsc di-aist păhărel gălghior
cu di-aşial mai tămîios vinişor
ş-aş vra tarī s-al închin
la aiastî druşculiţî*,
cu păru-'mpletit în gîţî;
da e dacî n-ar' sî vreī,
amaru s-o eī*,
cî eu oi faşī
colo-'ncoaşī
ş-oi da şî pişte-a me mîndruţî,
carī şădī în cotruţî*
şî tot spal'-o străchinuţî.
Iar la faţa matalī,
căpitanī*
vornişel,
mă închin alt fel:
Sî ti vrednişiascî Dumnedzău sî şiĭ
căpitan pe-o ţarî,
orĭ ñirticarĭ* pe-o moarî,
orĭ vacarĭ la varî!

Li spuném la Şădzătoarī conocăriilī estea. Tata li spuné. Ş-apu şî noi învaţam şî li spuném.

[Culegătorul:] Da la nunţi, nu le spunea tata matale?

[Informatoarea:] Ei!.. La nunţ – aşiĭ tinerĭ! Cîn o fost la vremea lui, şî el o spus; da pi urmî – pi la Şădzătoarī cît li spuné.

1959, 23 iulie, s. Drăgăneşti, r-nul Sîngerei, RSS Moldovenească, de la Cirimpei Alexei Ilie, 81 de ani; poveste fantastică:

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

Povestea cu Boŭ-Boalaşĭ şî Boŭ-Murgoşea

O fost un óm odatî. Iara sarac lichit pămîntului.

Într-o bunî dzî i-o făcut* fimeĭa un băet.

O făcut omu cumătriī. La cumătriī nînaşî-su i-o dăruit o jiţîcî.

Treşi-o dzî dupa cumătriī, mai treşi una ş-apui mai trec vo cîtiva; da el, aist sarac, nu sî duşī la nînaş-su dupa jiţîca dăruitî. La şi s-o eī, dacî n-avé o mînî di nătreţ pi lîngî casî?!

Într-o dzî aşeala-i dzîşī:

– Sî viĭ sî-ţ eĭ jiţîca, şinule!

S-o dus ş-o luat-o.

O adus-o acasî, o dat-o în tindî. Ş-o şădzut jiţîca o noaptī în tindî.

Adăudza s-o mai învîrtit jiţîca pinprejiuru casî, o mai apucat cu gura şi grămădisî vîntu: aişĭ nişti stuh uscat, dincoaşī – nişti frundzî de-amî putridī…

Dacî n-ave şi mînca, jiţîca o luat şî s-o dus…

S-o dus în pădurī şî nimī nu s-o luat pi urmilī iĭ.

Iaca o crescut băetu marī (bunăoarî, cum eştĭ ñeata[1]).

Îmbla el pin sat, pi la băeţ. Într-o dzî îi dzîşī unu:

– Tu-va mamî* ticăloş di oaminĭ şi sînteţ! V-o dăruit, măi, nan'-tu o jiţîcî şî nişĭ pi-aşeia n-aţ putut-o ţînī la casî! Aţ lasat-o sî sî ducî pi lumī*!..

El vini-acasî şî, la mă-sa:

– Ia u'-tī*, mamî, şi-ñĭ dzîc băeţî… C-am avut o jiţîcî dăruitî di nanu… Şî i-aţ dat drumu sî sî ducî pi lumī.

– Da, dreagu mamī… Ne-o dăruit nan-tu o jiţîcî, şî dacî n-am avut cu şi-o ţîné, am lasat-o sî sî ducî unĭ-or duşe-o ochī. Şî s-o dus încólo, -'nsprī pădurī.

– Şî n-aţ mai catat-o?

– N-am catat-o.

– Ia coaşi-ñĭ o turtî, cî mă pornesc s-o cat. Poate-oi găsî-o.

I-o copt mă-sa o turtî în şenuşî, în vatra cuptĭorulu; o pus-o el în straĭstî şî s-o pornit la drum.

Merjī el cît merjī, iaca ajiunjī la un chisc* – dă de-o baligî di jitî. „E-he-he! Poatī cî-ĭ baliga vaşī melī", sî gîndeştī el. Treşī di chisc şî-'ntr-o văgăunî vedī un iaz. Şî lîngî iaz – o jitî.

Sî duşī-'nsprī iazu şeala. Acolo, jita şeia-i o vacî!

Sî radzîmî el într-un trunchĭ di copac, nu dipartī di vacî; scoatī din straĭstî turta şî s-apucî di mîncat.

Vaca-'ntoarşī capu-'nsprī dînsu şî-i dzîşī:

– Pintru şi-ai vinit şî te-ai pus aişia, străinī?

– Eu îs din (cutarī sat), îĭ spunī Băetu. – Cînd am fost botidzat, ñĭ-o dăruit nanu o jiţîcî, da părinţî ñiĭ n-o fost vrednişĭ* s-o ţîĭ la casî – n-aveu un mănunchĭ di paī macar. Ş-o lasat-o sî sî ducî pi lumī. Da eu m-am pornit s-o cat… Da tu, vacî bătrînî, di şi mă întreghĭ?

– Eu îs aşeĭa. Eu am fost dăruitî di cîtrī nan-tu şî, dacî n-am avut cu şi mă hrăni la voĭ în ogradî, am vinit aişĭ, în pădurī. Numa cî eu, dzîşī, aişĭ nu-s sîngurî. Sîntem un cîrd

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

marī di jitī. I-amuş au sî viī la tîrlî*, cu Bou-Boalaşî înaintī. Boū ista fărîmî omu vinit, omu străin.

Vin' mai ghinī şî ti bagî în scurmătura* iasta, cît n-au vinit.

Vaca avé scurmatî cu cochitilī cojemitī* bortî.

O-'ntrat el în bortî. Vaca o tras cu chişioru taljirī* di baligî uscatî şî l-o astupat cî nu i sî vidé nişĭ capu.

Iaca s-audī şî cîrdu jitilor: bu-bu, bu-bu, bu-bu…

Cum s-aprochiī di tîrlî, Bou-Boalaşî dzîşī:

– Da şi-añinusî a străin pi-aişĭa? Undi-ī ? Sî-l fărîm în bîcăţ!

– Ia nu-l mai farma, – îi dzîşī Vaca. – Aista-ĭ stăpînu nostru. Ni-o vinit Stăpînu!

Atunşĭ Bou-Boalaşî dzîşī:

– Eş, Stăpînī, di undī eştī! Nu tī temī!

Cînd o işît – el, din cap pîr* în chişĭoarī, plin di baligî, scîrnav*, parcî iara Uşigî-l-Cruşĭa*.

– Dacî tu eştī stăpînu nostru, dzîşī Bou-Boalaşĭ, apu

catî la minī-n urechea dreaptî

şî-ţ e straī di ti-'mbracî.

Cînd o fluturat o datî din urechea dreaptî, s-o şî făcut strailī în faţa luĭ.

– Îmbracî-tī ghinī cî avem sî merjim în (cutarī sat), şî un popî ar' sî vreī sî mă cumpirī. El arī un bou – Bou-Murgoşea. Dacî m-aş împăreché cu dînsu, aş răsturna dealurilī. Cîţ banĭ nu ţ-ar da pintru minī, sî nu ma daĭ, da el cît a şerī pi Bou-Murgoşea, atîta sî-ĭ daĭ, cî eu numa oĭ flutura din urechea stîngî, şî banī au sî şiī tăţ pînî la unu.

Dupa şi sî pun aşă la calī, sî pornesc la drum: Stăpînu şî cu Bou-Boalaşî mărg înaintī, da cîrdu di jitī vinī din urmî bunculuind* bu-bu, bu-bu, bu-bu…

Cum numa ajiung în sat, iaca lī esî popa înaintī şî dzîşī:

– Ho, măi!.. Di undī eştī tu, măĭ flăcăule?

Aista îĭ spunī, cî (iaca: aşă ş-aşă).

– Eĭ, atunşĭ, – popa aratî la Bou-Boalaşĭ, – vindi-ñĭ ñiī boū ista.

– Învăleşti-ñi-l cu banĭ şî ţî-l vînd.

– He-he-he, – rîdī popa. – Şî eu ţî-l vînd pi Bou-Murgoşea dacî ñi-l învăleştĭ cu banĭ.

– Adî-l încoaşī.

Cîn l-o adus şî cînd o prins a scutura Bou-Boalaşĭ din urechea stîngî, l-o învălit cu banĭ cît aĭ faşī tfĭu!*

Băetu numa dzîşī:

– Hăĭs*, Bou-Murgoşea! – şî cîrdu di jitī sî porneştī mai dipartī sprī casa Băetulu.

Dac'-o vinit acasî, o făcut curţ, o făcut vistiriī*, o făcut ista, o făcut şĭala…

Într-o bunî dzî împăratu o dat vorbî: „Şinī arî Pădurea di Aramî cu doi boi, aşiluia îi dă fata".

Bou-Boalaşĭ şî Bou-Murgoşea, cum o audzît, îi dzîc Băetuluĭ:

– Noi arăm Pădurea di Aramî. Sî spuĭ numa sî facî plug di şer, tînjalî* di şer, haraba* di şer, proţap* di şer; tăt-tăt sî şiī di şer. [2]

Băetu i-o spus lu tătîni-su, ş-aista s-o dus acolo, la-'mpărăţiī, şî dzîşī:

– Împăratī,

luminatī!

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

Băetu ñéu s-apucî sî-ț arī Pădurea di Aramî ca sî-ĭ dai fata.

Împaratu înşepi-a-l rîdī:

– Şinī oarī te-o mai trimăs la minī, ghiuj* bătrîn? Nu puteĭ sî şădz acasî sî-ț hodineştĭ şiolanilī la bătrîneț̂ī?

– Da-i a me scrisoarea? – întreabî moşneagu şî-i aratî împaratului pricazu* carī-o fost cetit pin tătī satilī şî tîrgur'lī.

N-o avut şi dzîşī împaratu şî i-o dat voīī sî viī sî arī.

– Da sî faşĭ plug di şer, tînjalî di şer, haraba di şer, proțap di şer; tăt-tăt sî şiī di şer, – îi spunī moşneagu şî sî întoarşī acasî.

Cum numa o vinit tat'-su, Băetu o luat boī din urmî şî s-o dus la-'Mpărăț̂ī.

Da-'Mparatuĭ şi i-o fost a gătī?! O fost gata tăt: şî plugu, şî tînjala… – tăt, tăt.

– În triĭ dzîlī sî şiī răsturnatî pădurea! – dzîşī împaratu.

Băetu înjiugî boī şî sî duşī la Pădurea di Aramî.

Arî el o dzî, arî a doua dzî. Cîn a triĭa dzî – sî găsăşti-o scorchiī* di babî şî dzîşī:

– Ia cum prîpădeştī Împaratu frumusaț̂i di fatî! Numa o mîncarī sî mînînşī băitanu ista cu minī la o masî, ş-apoĭ las' dac'-ar mai mîntuī el az di arat Pădurea di Aramî!

Băetu n-o audzît şi-o dzîs baba, cî iara cu brazda-n şĭala capît, da o slugî de-a-'mparatuluĭ iara pi-aproapī di babî, şî, cum o audzît, tot atunşĭ o şî fost la împarat şî i-o spus. Împaratu dindatî o şî trimetī pi slugî la babî cu poruncî sî facî şi-a puté, numa sî nu sî mîntuī di arat pădurea pîr în sarî.

Baba o copt în pripî* vo cîtiva plăşintī, le-o pus într-o straĭstî şî – şovîlc-şovîlc* s-o dus la Pădurī.

– Dragu maĭşī, ț-o adus şineva mîncarī di cînd arĭ aişĭa?

Băetu lasî boī în brazdî şî s-apucî di mîncat. Atunşĭ baba e un şĭolan di cal mort şî, cum numa i-l punī dupa cap, adoarmī Băetu.

Dac'-o vădzut c-o adorñit, baba sî scoalî şî – pi-aişĭ i-ĭ drumu!

Cîn' o ras Bou-Boalaşĭ o datî, Băetu numa o tresărit oleacî. Şî cînd o mai răcnit şî Bou-Murgoşea o datî, da el o sărit drept! în chişioarī şî sî e dupa babî.

Taman ş-on puşcaş* di la vînat.

– E-he! – faşī puşcaşu. – Ia lasî-ñĭ -o ñiī!

O-'ntins puşca ş-o dat-o jĭos. [3]

Pîr în sarî s-o isprăvit Băetu cu Pădurea di Aramî.

Şî sî duşī la-'mparat sî-ĭ dăī fata. Da aista dzîşī:

– Vedz dealu şĭala? – şî-i aratî un deal, aşă, bunăoarî, cum îi Starideal*. – Adî-ñĭ dealu dinaintea curț̂ī şî-ț dau fata!

Atunşĭ Băetu îĭ dzîşī Împaratului:

– Fă un otgon di negarî*.

Împaratu o făcut un otgon di negarî, da Băetu – numa o legat dealu cu otgonu, o prins otgonu di tînjalî, o-'njĭugat boī – şî dealu o şî fost dinaintea curț̂ī.

N-arī încotro împaratu – trebî sî dăī fata.

Da cîtî dzăstrī sî-ĭ dăī?

Băetu îĭ spunī împaratului:

– Cît Bou-Boalaşĭ a flutura din urechĭ
şî Bou-Murgoşea a ruguma,
sî-'ncarcaț dzăstrea-n haraba.

Atîta o şî încarcat.

BDD-A6947 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

S-o ñişcat harabaua din loc şî, cîn sî iasî pi poartî (da poarta iara di aur şî sî dischidé în doŭî părț), Bou-Boalaşî aninî cu cornu o partî di poartî, Bou-Murgoşea – şeĭlantî, şî azvîrl şî poarta în haraba.

Cu harabaŭa-'ncarcatî cu dzăstrî şî cu fata-'Mparatulu, mai hăĭs, mai cea*, o ajiuns Băetu la gospodăria tătîne-su.

Ş-o făcut o nuntî di i-o mărs vestea pişti dzăşî hotarî!

Ş-am fost şî eu la nunta şeia! Cî de-atîta ştiu povestea!

Cum mîncam nişti plăşintî, o scîrnăjiī* di babî, dacî sî-'mbatasî; cîn m-o plesnit c-o plăşintî şerbintî pişti cap, ñî-o şî chicat tăt păru din cap, cî de-atîta-s pleşcat şî az! [4]

Ei, şî eu şi-am făcut?

M-am suit pi-o cumpînî di fîntînî
sî vă spun o marî minşĭunî!

[1] Povestitorul se referă la vîrsta culegătorului de folclor (19 ani).

[2] Ecou al timpurilor cînd plugul, tînjala, harabaua, proțapul ş. a. nu erau de fier; confecționarea acestora din metal fiind o realizare cu totul nouă.

[3] Omorîrea (împuşcarea) babei-vrăjitoare aminteşte de vremurile, cînd femeile care practicau magia neagră, erau nimicite, pedeapsa fiind încuviințată în masele populare.

[4] Într-adevăr, povestitorul, încă din tinerețe (confirmă rudele sale) nu avea păr pe cap.

1961, 9 aprilie, s. Iordăneşti (numit şi Podlésnoe), r-nul Hliboca (Bucovina de nord), RSS Ucraineană, de la Opaeț Ion Gheorghe, 21 de ani; piesă de teatru folcloric:

Brîncovenii

În piesă:

C o n s t a n t i n B r î n c o v e a n u,
A l e x a n d r u B r î n c o v e a n u – ficiorul cel mai mare,
M i h a i – ficiorul mijlociu,
R a d u – ficiorul cel mai mic,
M o ş C r ă c i u n,
S u l t a n u l,
S o l d a t u l B o b u,
S o l d a t u l K o n a k,
C ă l ă u l.

Acțiunea piesei

M o ş C r ă c i u n

Buna sara, cinstiți gospodari!
Eu sînt Moş Crăciun, sosit
c-o mare veste. - Am auzit
că s-a născut Hristos,
Împăratu' Luminos;
că s-a născut Mîntuitorul
care cîrmuie poporul.

Brîncoveanu,
cînd a auzit,
foarte mult s-a veselit,
iar Sultan,
cînd a aflat
de cel Brîncovean bogat,
pe loc slujile-a chemat –
l-au prins şi l-au arestat,
în temniță l-au băgat.

BDD-A6947 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

S u l t a n u l

Bine aţi venit!

M o ş C r ă c i u n

Bine v-am găsit!

S u l t a n u l

Soldaţi Bobu şi Konak,
drept la ordin la cerdac*!

B o b u

Poruncă mare, sultane!
Sînt la ordin cît de mare!
Şi prin apă, şi prin foc

Eu, Konak,
cel din cerdac*,
ce-mi vei spune ca să fac?

S u l t a n u l

Vă dau bani o dimirlie*,
cheltuială să vă fie,
şi doi cai de călărie
pentru grea călătorie.
Mergeţi cu nepus în masă
în Muntenia frumoasă
drept la Brîncoveni acasă.
Vreau să-i am pe toţi aici,
să vă ştiu de buni voinici,
iar de nu vă veţi supune,
capul pe butuc v-oi pune!

B o b u

Poruncă mare, sultane!
Îi avem chiar la-'nchisoare!

S u l t a n u l

Ad'-aici, să-i văd şi eu,
capu jos ca să le dău!

Îi aduc pe tuspatru sub arme: Brîncoveanu – înainte şi cei trei feciori ai lui – din urmă.

T o ţ i B r î n c o v e n i i
cîntă:

Sculaţi, domnilor! Sculaţi!
Pe Brîncoveanu-l aşteptaţi?
Iată-l! Vine cu onor
Brîncoveanu-domnitor!

S u l t a n u l

Brîncoveanu Constantin,
ghiaur* vechi şi domn creştin,
adevăr găsit-am scris*
pîn' ce-n mînă mi te-am prins,
că disparţi a ta domnie
de a noastră-'mpărăţie.
Tu, de mult ce eşti de-avut,
bani de aur ai bătut
fără frică, fără teamă,
făr' a mă lua în seamă.

Tu biserici ridicai,
la martiri le închinai
şi-nvăţai pe popi, în strane,
să te cînte la icoane.

Pentru creştinia ta
pelea eu îţi voi lua
şi-am să ţi-o desprind pe dos
ca să-ţi treacă de Hristos!

B r î n c o v e a n u

Cum am fost eu la domnie,
Dumnezeu-Sfîntu o ştie.
De-am fost mare pe pămînt,
mă vedeţi acum ce sînt.

S u l t a n u l

Constantine Brîncovene,
nu-mi vorbi vorbe viclene;
lasă-ţi legea creştinească

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

şi te dă în cea turcească;
dacă tu nu te turceşti,
pe lume nu mai trăeşti!

C o n s t a n t i n B r î n c o v e a n u

Poţi să faci tu cum îi vrea.
Chiar pe toţi de ni-i tăia,
eu nu ies din legea mea!
M-am născut eu bun creştin,
bun creştin am să rămîn!

S u l t a n u l

Măi călău cu barda lată,
fă-le-a noastră judecată!

C ă l ă u l

Cum te cheamă, bre tiran?

A l e x a n d r u B r î n c o v e a n u

Alexandru Brîncovean.

C ă l ă u l

Iară tu, ficior de plai?

M i h a i B r î n c o v e a n u

Eu i-s fratele Mihai.

C ă l ă u l

Iară tu, cît un ciric*?

R a d u B r î n c o v e a n u

Eu sînt Radu, cel mai mic.

C ă l ă u l

Ce-aşa mare lege-aveţi,
de vă ţineţi toţi sumeţi*?
Legea de creştin-haiduc
vreţi s-o-ntindeţi peste Turc*?
Noi de veacuri ne muncim
toată lumea s-o turcim.

S o l d a ţ i i
îl duc pe Alexandru la cazană, ei cîntă:

Hai, Lisandre, şi te-om duce
să-ţi dai viaţa pentru cruce.

A l e x a n d r u B r î n c o v e a n u
către călău:

Lasă-mă să mă închin
în legea mea de creştin.
De-am făcut vreun păcat rău,
să mi-l erte Dumnezeu.

S u l t a n u l

Lixandru cînd s-a pleca,
capul jos i s-a lua;
cînd oi zice-a treia oară,
capul de trei paşi să-i sară!

S o l d a ţ i i
îl duc pe Mihai la cazană, ei cîntă:

Hai, Mihaie, şi te-om duce
să-ţi dai viaţa pentru cruce.

S u l t a n u l

Şi ca la cel mijlociu,
cu păr auriu-gălbiu,
sábĭa cînd va fulgera,
capul jos i s-a lua.
Cînd oi zice-a treia oară,
capul de trei paşi să-i sară!

Către Constantin Brîncoveanu:

Constantine Brîncovene,
Cum îţi pare
ţie oare?
Nu îţi este supărare?
Trei cuconi tu ai avut,
din trei – doi ţi i-am perdut.
Numai unul ţi-a rămas.
Cu zile de vrei să-l las,
lasă-ţi legea creştinească
şi te dă în cea turcească;

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

dacă tu nu te turceşti,
pe lumé nu mai trăeşti!

C o n s t a n t i n B r î n c o v e a n u

Poți să faci tu cum îi vrea.
Chiar pe toți de ni-i tăia,
eu nu ies din legea mea!
Asta-i legea lui Hristos,
la creştini – de mult folos.
Legea noastră, măi tătare*,
n-o putem călca-n picioare.
Asta-i lege-adevărată,
de la Dumnezeu lăsată.

R a d u B r î n c o v e a n u

Tată, mult îți mulțumesc,
dar aş vrea să mai trăesc.

C o n s t a n t i n B r î n c o v e a n u

Taci, copile, nu mai plînge,
inima-mi în pept se frînge;
taci şi mori în legea ta
că tu ceru-i căpăta.
De-ați făcut voi rău sau bine,
toți veți fi pe lîngă mine.

S o l d a ț i i
îl duc pe Radu la caznă şi cîntă:

Radule de la munteni,
tot ficior de Brîncoveni.
Radule, vestit în lume,
aici capul ți-l vom pune.

R a d u B r î n c o v e a n u
către călău:

Lasă-mă să mă închin
în legea mea de creştin.
De-am făcut vreun păcat greu,
să mi-l erte Dumnezeu.
Fiți de martori, lună, stele,
că eu mor cu mare jele;
pe-al meu tată, cum îl ştii,
să-l pui, Doamne,-'ntre copii.

C ă l ă u l

Ce mai trăncăneşti mereu
c-ai avea un dumnezeu?!
Dumnezeul tău de-'ndată-i
pe această bardă lată.
Pune-ți capul, că-i de-ajuns
de cînd stau cu barda-n sus!

S u l t a n u l

Radu cînd se va pleca,
după ce voi număra
ca pentru a treia oară –
capul de trei paşi să-i sară!

C o n s t a n t i n B r î n c o v e a n u

Turc păgîn şi liftă rea,
vei lua şi viața mea,
dar cît vei trăi, să ştii
c-o murit ca bun creştin
Brîncoveanu Constantin!

S u l t a n u l

Soldați Bobu şi Konak,
drept la ordin, la Palat!

B o b u

La poruncă sînt, sultane!
Sînt la ordin cît de mare!
Şi prin apă, şi prin foc
la ordin eu sînt pe loc!

K o n a k

Iară eu, soldat Konak,
cel de-a gata în cerdac,
ce-mi vei spune ca să fac?

S u l t a n u l

Cînd oi zice-a treia oară –
capul de trei paşi să-i sară!
S o l d a ț i i

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

îl duc pe Constantin Brîncoveanu la cazană şi cîntă:

Brîncoveanu Constantin,
mare domn şi bun creştin,
va muri ca un hain*…

S u l t a n u l

Măi călău cu barda lată,
ce ai vrea tu ca răsplată?

C ă l ă u l

Galbeni* gălbiori, sultane!

S u l t a n u l

Hai cu mine la Palat
să-ți dau galbeni cu-ndesat,
cîți poți duce într-un sac,
şi-un cal bun de călărie,
mersul greu să nu-ți mai fie.

Mulțămit îmi eşti, călău,
de darul ce îți dau eu?

C ă l ă u l

Să trăeşti, măria ta,
cîte zile vei avea!
Foarte mult m-am bucurat
pentru darul ce mi-ai dat!

T o ț i
cîntă:

Vă lăsăm cu bine,
cu zile senine,
să fiți fericiți,
să ne mai primiți!

Ani mulți, ani mulți
Domnul să vă dea!
Mulți ani, mulți ani –
de asemenea!

Sărbători fericite!

G L O S A R

amaru s-o eī – expresie de ocară; imprecație („*e dacî n-ar' sî vreī,/ amaru s-o eī*").

bîrzoelī (bîrzoiele) – ridicate, crescute drept înainte; neaplecate („*cu ţîţîşoarī bîrzoelī*").

bunculuind – scoțînd mugete („*cîrdu di jitī din urmî bunculuind*").

butiī – butoaie („*sî vă gătiț: / cu butiĭ di vin*").

caţachĭ (caţapi) – lipoveni-crescători de capre („*noi nu sîntem coleá nişti caţachĭ*").

căpitanī (căpitane) – cuvînt de onorare a funcției cuiva („*căpitanī / vornişel*").

cea – îndemn, pentru vite înjugate, ca să meargă spre dreapta („*Cea*, *Ghilan!*"; „*mai cea*, *o ajiuns Băetu la gospodăria tătîne-su*").

cerdac 1. (al sultanului) − sală de primire a slujbaşilor curții turceşti („*S u l t a n u l: / Soldați Bobu şi Konak,/drept la ordin la cerdac!*"), 2. ~ (al soldatului turc) − post de observație pe loc înalt („*Eu*, *Konak,/ cel din cerdac,/ ce-mi vei spune ca să fac?*").

chisc – pisc, vîrf de deal („*ajiunjī la un chisc*")

ciric − stînjen (≈ doi metri) („*Cum te cheamă […] tu*, *cît un ciric? / […] Eu sînt Radu*, *cel mai mic*").

Cĭuca-Buca – localitate imaginară („*sîntem […] / tocma din Ciuca-Buca*").

cît ai faşī tfĭu! – cît ai scuipa; foarte repede („*l-o învălit cu banĭ cît ai faşī tfĭu!*").

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

cît şi (ce) **putea** – din răsputeri („*Morараşu alerga* / *şî stîga* / *cît şi putea*”).

clae (claie) – grămadă de snopi aşezaţi în anumită ordine („*snochī-n clae rămănė*”).

cleştilī – creştetul („*ţ-a lua:* / *din cleştilī capului*”).

clinele (clinurile) – porţiuni de pămînt în formă de triunghiuri („*o arat […]* / *vinerile* – / *clinele*”).

cojemitī (cogeamite) – foarte adîncă („*Vaca avé scurmatî cu cochitilī cojemitī bortî*”).

cotruţî (cotruţă) – nişă între perete şi horn, sobă, cuptor („*şădī în cotruţî*”).

di leac – deloc, nimic („*sî nu rămîī strînsu* / *şî plînsu* / *di leac*,/ *nişĭ cît un şir di mac*”).

dimirlie (dimerlie) − vas metalic pentru 20-25 kg de monede („*Vă dau bani o dimirlie*”).

doniţă – vas de lemn în care se ţine lapte, apă etc. („*laptilī – în doniţă*”).

druşculiţî – vătăşiţă, vorniceasă („*la aiastî druşculiţî*”).

făcut – născut („*i-o făcut fimeĭa un băet*”).

feţ’ (feţe) – reprezentanţi; trimişi („*feţ’ dumnedzăeştĭ*,/ *stolnişĭ împărăteştĭ!* ”).

galben − monedă scumpă, de aur („*S u l t a n u l:* / *Măi călău cu barda lată*,/ *ce ai vrea tu ca răsplată?* / *C ă l ă u l: Galbeni gălbiori*, *sultane!*”).

ghiaur − adversar al turcilor („*Brîncoveanu Constantin*,/ *ghiaur vechi şi domn creştin*”).

Ghilan – nume de bou („*Cea*, *Ghilan!*”).

ghiuj – om de vîrstă înaintată („*ghiuj bătrîn […] sî şădz acasî sî-ţ hodineştĭ şiolanilī*”).

hain − necredincios, nevrednic („*mare domn şi bun creştin*,/ *va muri ca un hain*”).

haraba – căruţă mare, folosită la transportul diverselor poveri („*sî facî […] haraba di şer*”).

hăĭs – îndemn, pentru vite înjugate, ca să meargă spre stînga („*Mai hăis*, *Jĭoĭan!*”; „*Hăĭs*, *Bou-Murgoşea!*”).

hătu-ţ maţu cuĭ ti arī! – sudalmă urîtă („*măi morarī*,/ *hătu-ţ maţu cuĭ ti arī!* / *Pînî mînī dimineaţa*,/ *făinuţa-n saşĭ ca gheaţa!*”).

hoarî – adunare [de oameni veniţi la casa cu nuntă] („*hoarî frumoasî*”).

ialojiţ (ialoviţe) – vaci mari („*cu iálojiţ grasî*”).

injesc – uit pe furiş („*sî mă injesc pi la un corn di masî* / *ca sî văd pi şinĭ-aţ pus împărăteasî*”).

în pripî (pripă) – în grabă mare („Baba o copt în pripî vo cîtiva plăşintī”).

jinî – vină („*nouî jinî … nu ni-ţ găsî*”).

Jĭoĭan – nume de bou („*hăis*, *Jĭoĭan!*”).

jiunghiurilī (junghiurile) – durerile acute în spate, în piept, la încheieturi („ţ-a lua […] / *din tătī jiunghiurilī*”).

Lunga Marī – o localitate, *Lunga*, se găseşte la vreo 25 km faţă de satul informatorului („*fujé-’nsprī Lunga Marī*”).y

mairî – ficat („*din mairî*”).

Marĭa Neagrî – o mare mitică, undeva tare departe („*pişti Marĭa Neagrî le-a mîna* / *şî le-a alunga*”).

Mitoc – localitate imaginară îndepărtată, un *Mitoc* real fiind în apropiere, nordică, de oraşul Orhei („*Sînt cu noi şî din Mitoc*”).

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

mînicat – pornit dis-de-dimineaţă („*s-o mînicat […] marţ dimineaţî*”).

Moara-din-Pohoarnī – personaj folcloric (spirit al morii) asemenea unei fiare cu intenţii rele („*Moara-din-Pohoarnī,/cînd o văs't atîtea carî / […], o pus coada pi schinarī / şî fujé-'nsprī Lunga Marî*”).

morunjiu – de culoare purpurie (roşu-închis) („*Spărietu-Morunjiŭ*”).

naramjie (naramzie, narangie) – portocalie („*Era una cu rochiţa naramjiî*”).

negară (năgară) – material din fire lungi şi aspre ale plantei erbacee cu frunzele înguste, lungi şi aspre, cu acelaşi nume, folosite, probabil, în trecut şi la confecţionarea sitelor („*Răpede! şi în cămară / după sită de negară / care-i oleacă mai rară*”; „*Fă un otgon di negarî*”).

ñirtic (mertic) – măsură de vreo 2 kg („*O şernut ca un ñirtíc / ş-o făcut marī covrig*”).

ñirticarī (merticar) – persoană care ia făină cu merticul ca plată pentru măcinat („*ñirticarĭ pe-o moarî*”).

nu-ţ şibî – nu-ţi fie („*di minī nu-ţ şibî fricî*”).

oca (ocá) – unitate de măsură egală cu 1,291 kg („*Du-te-n tîrgul din Soroca,/ unde vînd oţel cu oca*”).

patlajică – pătlăgică, pătlăgea, tomată („*cu nasu cît patlajica*”).

pîr – pîn' („*din cap pîr în chişĭoarī, plin di baligî*”).

Pohoarni – localitate situată la vreo 15 km est faţă de satul informatorului („*la moara di la Pohoarnî*”).

poprit – oprit („*Badea-Ghiorghī l-o poprit*”).

posmol – îngrămădire speriată („*s-o făcut tătī vaşilī posmol,/ c-o gîndit cî-i boala lor*”).

prăjîne – a bate/fugări cîinii cu prăjina („*cu colac îi amăjé,/ cu prăjîna-ĭ prăjînė*”).

prăvi – privi („*cu ochī îţ prăvî*”):

pricaz – ordin, dispoziţie („*aratî împaratului pricazu*”).

pricochit – păscut („*caţachĭ / di pricochit ţachî*”).

proţap – prăjină groasă de lemn, bifurcată la capătul de care se prinde jugul („*sî facî […] proţap di şer*”).

puchioasî – cu ochii plini de urdori; puchinoasî („*nispalatî şî puchioasî*”).

puşcaş – vînător („*taman ş-on puşcaş di la vînat*”).

răr̆unchĭ – rinichi („*ţ-a lua […] / din răr̆unchĭ,/ di sub răr̆unchî*”).

rogoz – iarbă din locuri mlăştinoase, cu frunze lineare lungi („*îţ păré cî-i un car cu rogoz*”).

scîrnav – murdar („*plin di baligî, scîrnav*”).

scîrnăjiī (scîrnăvie)– femeie obraznică („*o scîrnăjiī di babî, dacî sî-'mbatasî; […] m-o plesnit c-o plăşintî şerbintī piştī cap*”).

scorchiī (scorpie) – femeie rea („*sî găsăşti-o scorchiī di babî*”).

scurmătură – adîncitură făcută în pămînt de animal prin scurmare cu copita, bortă („*Vin' […] şî ti bagî în scurmătura iasta*”).

screŭă – şiră (a spinării) („*din screŭa schinării*”).

scris − dovadă în scris, probă („*adevăr găsit-am scris / pîn' ce-n mînă mi te-am prins,/ că disparţi a ta domnie / de a noastră-'mpărăţie*”).

sî cheĭ – să pieri, să mori („*nu ţ-an dat ca tu sî cheĭ*”).

sînicat – sculat (din aşternut) („*S-o sînicat […] marţ dimineaţî*”).

sî sî ducî pi lumī – să dispară în locuri necunoscute („*Aţ lasat-o [viţica] şî sî ducî pi*

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)

lumî”).

Starideal – dealul cel mai înalt în partea sud-vestică a satului de baştină al povestitorului („*un deal*, *aşă*, *bunăoarî*, *cum îi Starideal*”).

stolnicu – omul responsabil de desfăşurarea nunţii („*stolnicu di casî*,/ *cu bun răspuns înaintī sî ni iasî*”).

sumeţ (semeţ) − mîndru, măreţ („*Ce-aşa mare lege-aveţi*,/ *de vă ţineţi toţi sumeţi?*”).

şfîrcu – vîrful („*din şfîrcu nasului*”).

şinghiliturî – urare („*dzîşi-o şinghiliturî*, *di urat păharu*”).

şovîlc-şovîlc – mers şchiopătat („*şovîlc-şovîlc s-o dus la pădurī*”).

taljirī (talgere) – excremente bovine uscate, asemenea unor tave rotunde sau talere („*Vaca o tras cu chişioru taljirī di baligî uscatî şi l-o astupat*”).

tătar − aici, sinonim cu *turc* („*[Constantin Brîncoveanu − călăului turc:] Legea noastră*, *măi tătare*,/ *n-o putem călca-n picioare*”).

tînjalî (tînjală) – prăjină groasă de lemn, mai subţire/uşoară decît a proţapului, servind ca piesă de legătură între animalele de tracţiune şi o unealtă agricolă („*sî facî […] tînjalî di şer*”).

tîrlî (tîrlă) – loc unde se adună şi se odihnesc animalele („*un cîrd marī di jitī*. *I-amuş au sî viī la tîrlî*”).

toc – vas de lemn, în care se ţine lapte, apă etc. („*unde-’ngheaţî apa-n toc*”).

tropuşau – desprindeau, prin călcare cu copitele, boabele de grîu din învelişul spicului („*nouă epe […] / cu copitele tropuşau*”).

Turc − imperiul turcilor („*Legea de creştin-haiduc* / *vreţi s-o-ntindeţi peste Turc?*”).

turunjiu – de culoare portocalie-roşiatică („*Spărietu-Turunjiŭ*”).

tu-va mamî – sudalmă urîtă („*Tu-va mamî ticăloş di oaminĭ şi sînteţ! V-o dăruit*, *măi*, *nan’-tu o jiţîcî şî nişĭ pi-aşeia n-aţ putut-o ţînī la casî!*”).

Uşigî-l-Cruşĭa (Ucigă-l-Crucea) – unul dintre numele Dracului („*parcî iara Uşígî-l-Cruşĭa*”).

u’-tī – uite; ascultă („*Ia u’-tī*, *mamî*, *şi-ñĭ dzîc băeţî*”).

văs’t – formă redusă a cuvîntului *văzut* („*cînd o văs’t atîtea carî*”).

vistirīī (vistierie) – încăpere pentru păstrarea lucrurilor scumpe („*o făcut vistirílī*”).

vornişel (vornicel) – tînăr cu misiunea de cinstire a nuntaşilor („*vornişel cari-’ntîlneştī*”).

vrednişĭ – în stare („*părinţî ñiĭ n-o fost vrednişĭ s-o ţîī [viţica] la casî*”).

Notă: În afară de dialectisme, am respectat normele ortografice ale limbii române conform convingerii unor lingvişti de talie mondială, dar şi a noastră, cu *Argumente anti „î” şi „sunt”*, publicată în RLŞL (Chişinău), 2009, nr. 1-2, p. 46-52.

BDD-A6947 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:33:47 UTC)